Dom Dziekański przy ul. Kanoniczej 21

2022-08-02

Kanonicza 21 – to adres, pod którym znajduje się Dom Dziekański, zwany także Pałacem Dziekanów lub Dziekanką. W kolejnym odcinku cyklu #krakowheritage przybliżamy ten budynek i nieco wbrew widniejącemu na nim cytatowi z „Eneidy”: *Procul este profani / Trzymajcie się z dala niewtajemniczeni,* zapraszamy do obejrzenia kamienicy, poznania jej historii i odwiedzenia mieszczącego się tam dzisiaj Muzeum Archidiecezjalnego.

Pierwsze wzmianki na temat kamienicy znajdują się u Jana Długosza, który pisze, że trzeci dom od rogu po lewej stronie zbudowany został przez kanonika Jana z Brzeska i wikariusza Jana Polaka na gruncie kapitulnym, nie podając jednak daty wzniesienia. Przypuszcza się, że został budynek wzniesiony w połowie XIV wieku.

Po pożarze ulicy w 1455 roku dom został odbudowany na przełomie XV i XVI wieku, o czym świadczą późnogotyckie portale w sieni i w piwnicach. W połowie XVI wieku dom zajmował Filip Padniewski ówczesny archidiakon krakowski i wicekanclerz królewski, późniejszy biskup krakowski (1562 – 1572).

Przebudowa według koncepcji Gucciego

Po 1582 roku dom, na polecenie kapituły, został poddany gruntownej przebudowie, która związana jest z nazwiskiem włoskiego architekta okresu manieryzmu. Santi Gucci, bo o nim mowa (ur. ok. 1530 we Florencji, zm. ok. 1600 na zamku w Książu Wielkim – architekt i rzeźbiarz pochodzenia włoskiego), przybył do Polski w latach sześćdziesiątych XVI w. Był nadwornym artystą króla Zygmunta Augusta, Stefana Batorego i Anny Jagiellonki oraz Henryka Walezego. Wykonywał również prace dla rodów magnackich, m.in. Myszkowskich i Firlejów.

Na początku działalności rzeźbiarskiej w Polsce dostarczał wzory do maszkaronów attyki na Sukiennicach w Krakowie. Podobnie jak wielu znakomitych muratorów i rzeźbiarzy włoskich działających w Polsce w XVI w. (Bartolommeo Berrecci, Jan Maria Padovano) Gucci wykonywał swoje prace wespół z licznym gronem współpracowników.

W 1558 roku pracował na zamku w Niepołomicach. Od 1575 roku wymieniany był jako budowniczy królewski. Żoną Gucciego była Katarzyna Górska. Otrzymany tytuł serwitora królewskiego nosił Gucci zarówno za panowania króla Stefana Batorego, jak i po jego śmierci. Gucci był nie tylko tytularnym, ale rzeczywistym artystą królewskim − kierował m.in. przebudową zamku dla króla Stefana w Łobzowie, pracował na zamku w Janowcu, a także w Warszawie, gdzie pełnił służbę u kanclerza Jana Zamoyskiego.

Był autorem projektu m.in. zamku Leszczyńskich w Baranowie Sandomierskim. W latach 1594-1595 wykonał na zamówienie Anny Jagiellonki jedno z najwybitniejszych swych dzieł – nagrobek Stefana Batorego oraz stallę do jego kaplicy grobowej w katedrze wawelskiej. Prowadził pracownię kamieniarską w Pińczowie, która działała również po jego śmierci, kształcąc artystów i przedłużając tradycję charakterystycznego stylu „gucciowskiego manieryzmu”.

Magiczny Kraków

Procul este profani

Renesansowa rezydencja dziekanów kapituły krakowskiej – Pałac Dziekanów ozdobiony jest sgraffitową dekoracją fasady oraz pięknym i niezwykle cennym manierystycznym portalem. Na jego fryzie umieszczono cytat z „Eneidy" Wergiliusza: *Procul este profani / Trzymajcie się z dala niewtajemniczeni*.

Na szczególną uwagę zasługuje także arkadowy dziedziniec, którego ozdobą są jońskie kolumny umieszczone w części parterowej i kolumny czworoboczne usytuowane w części piętrowej pałacu. W rezydencji zachowało się również wiele elementów dawnej kamieniarki w postaci gotyckich i renesansowych portali, tarcz herbowych czy obramień okien. W środkowej części dziedzińca umieszczona jest barokowa rzeźba św. Stanisława Szczepanowskiego.

Klasycystyczny wygląd fasady to efekt przebudowy, która miała miejsce w drugiej poł. XVIII wieku. Dekoracja sgraffitowa, która ozdabia fasadę budynku, została przywrócona po wojnie.

Dziekanka przez wieki stanowiła miejsce pracy i życia wielu przedstawicieli krakowskiego duchowieństwa. Nazwa kamienicy: Dom Dziekański / Pałac Dziekanów / Dziekanka utrwaliła się w XIX wieku – budynek był wówczas zamieszkiwany przez kilku z kolei dziekanów kapituły. W XIX w. mieszkał tu ks. Ludwik Łętowski, ówczesny dziekan kapituły, znany historyk, autor m.in. wydanej w Krakowie w 1859 r. pracy pt. „Katedra krakowska na Wawelu”. W latach 50. XX wieku w tym domu mieszkał ksiądz Karol Wojtyła.

Obecnie mieści się tutaj Muzeum Archidiecezjalne Kardynała Karola Wojtyły. W jego skład wchodzą dwa budynki: Dom św. Stanisława pod nr 19 oraz Dom Dziekański pod nr 21.

W 2019 roku przeprowadzono remont konserwatorski elewacji frontowej. Dofinansowane w formie dotacji z budżetu miasta wyniosło 150 tys. zł, co stanowiło 51 proc. kosztów poniesionych na ten zakres. W 2021 roku wykonano (w trybie awaryjnym) roboty zabezpieczające w obrębie dziedzińca arkadowego współfinansowane z budżetu Krakowa dotacją w wysokości 60 tys. zł, co stanowiło 25,5 proc. poniesionych kosztów. W obu przypadkach prace współfinansowane były również ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.

Obiekt został wpisany do rejestru zabytków pod nr A-559 decyzją z 5 maja 1934 r.

Opisy przygotowano w oparciu o dostępne źródła historyczne oraz rys historyczny zawarty w programie prac konserwatorskich.

W cyklu **#krakowheritage** prezentujemy krakowskie zabytki odnowione przy wsparciu miasta. Zachęcamy do spacerów szlakiem krakowskich renowacji i poznawania lub okrywania na nowo najpiękniejszych obiektów, a także oznaczania ich hasztagiem #krakowheritage – wspólnie pokażmy, że jesteśmy dumni z efektów opieki nad zabytkami naszego miasta.

Chcesz poznać więcej odnowionych zabytków? – pozostałe odcinki cyklu #krakowheritage możesz

znaleźć **tutaj**.